

**Archeologienota met uitgesteld vooronderzoek Moorslede, Nieuwstraat
DEEL 2: Verslag van resultaten bureauonderzoek**

Titel

Archeologienota met uitgesteld vooronderzoek Moorslede, Nieuwstraat
DEEL 2: Verslag van resultaten bureauonderzoek

Auteurs

Charlotte Verhaeghe, Christine Swaelens en Inger Woltinge

Opdrachtgever

Hectaar NV

BAAC-Projectnummer

2016-338

Plaats en datum

Gent, 5 juli 2016

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 207

ISSN 2033-6898

Inhoud

1	Beschrijvend gedeelte	1
1.1	Administratieve gegevens.....	1
1.2	Archeologische voorkennis.....	5
1.3	Onderzoeksopdracht	5
1.3.1	Aanleiding.....	5
1.3.2	Juridisch kader en onderzoekstraject.....	5
1.3.3	Beschrijving ingreep/geplande werken.....	6
1.3.1	Randvoorwaarden	8
1.4	Strategie en werkwijze.....	9
1.4.1	Bureauonderzoek: Algemeen en doelstelling	9
1.4.2	Heuristiek van het bureauonderzoek.....	9
2	Assessment Bureauonderzoek	11
2.1	Methode en technieken	11
2.2	Assessment plangebied	11
2.2.1	Landschappelijke en bodemkundige situering.....	11
2.2.2	Historiek	17
2.2.3	Cartografische bronnen.....	18
2.2.4	Archeologische data	21
2.3	Besluit	23
2.3.1	Archeologische verwachting	23
2.3.2	Potentieel op kennisvermeerdering.....	23
2.3.3	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	24
2.3.4	Samenvatting voor (niet-)gespecialiseerd publiek.....	24
3	Lijst met figuren.....	25
4	Lijst met tabellen	25
5	Bibliografie.....	26

1 Beschrijvend gedeelte

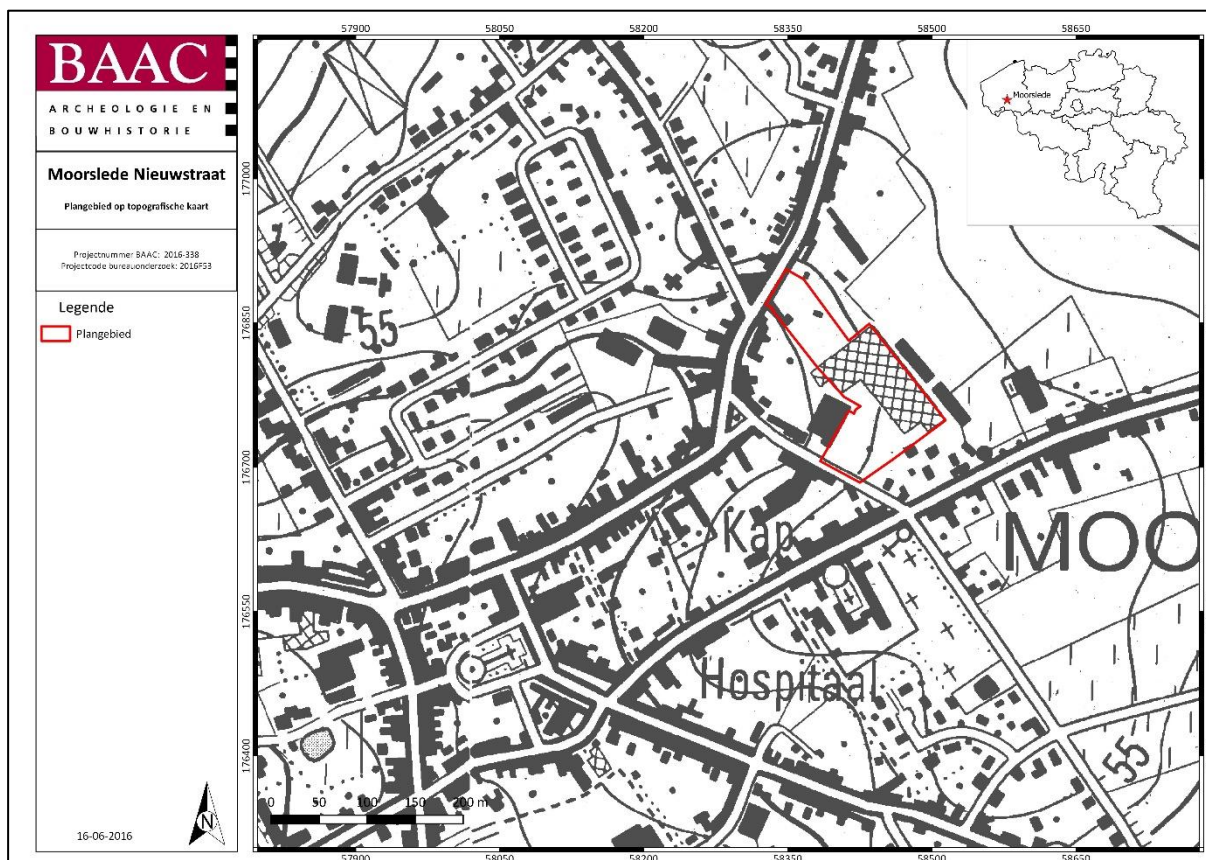
1.1 Administratieve gegevens

Naam site: Moorslede, Nieuwstraat

Onderzoek: Archeologienota met uitgesteld vooronderzoek

Ligging: Nieuwstraat, 8890 Moorslede

Topografische kaart:

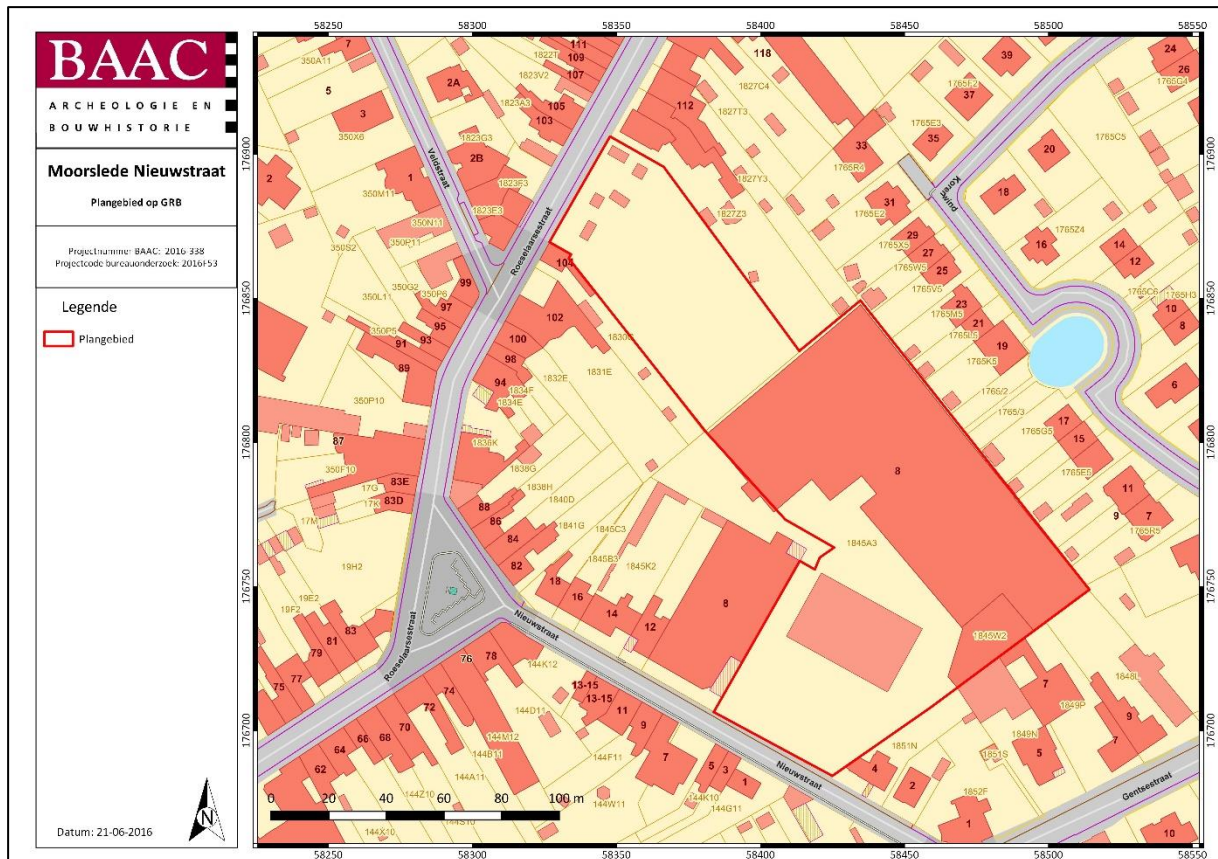

Figuur 1: Situering van het plangebied (in het rood) op de topografische kaart (AGIV 2016)

Kadaster: Moorslede, Afdeling 1, Sectie A, Percelen: 1845A3, 1845W2¹

Kadasterkaart:

¹ CadGis FOD Financiën 2016.

Figuur 2: Situering van het plangebied (in het rood) op de kadastrale kaart (AGIV 2016)

Coördinaten:

Noordwest:	x: 58327.4 y: 176870.0
Noordoost:	x: 58347.9 y: 176905.3
Zuidoost:	x: 58513.8 y: 176748.6
Zuidwest:	x: 58425.2 y: 176684.5

Opdrachtgever:

Hectaar NV
Westlaan 120
8800 Roeselare

Uitvoerder: BAAC Vlaanderen bvba

Erkenningsnummer BAAC Vlaanderen: 2015/00020

Projectcode BAAC Vlaanderen: 2016-338

Projectcode bureauonderzoek: 2016F53

Erkend archeoloog/veldwerkleider: Jeroen Vanden Borre; 2015/00021

Bewaarplaats archief: BAAC Vlaanderen bvba (tijdelijk)

Grootte projectgebied: ca. 15.450 m²

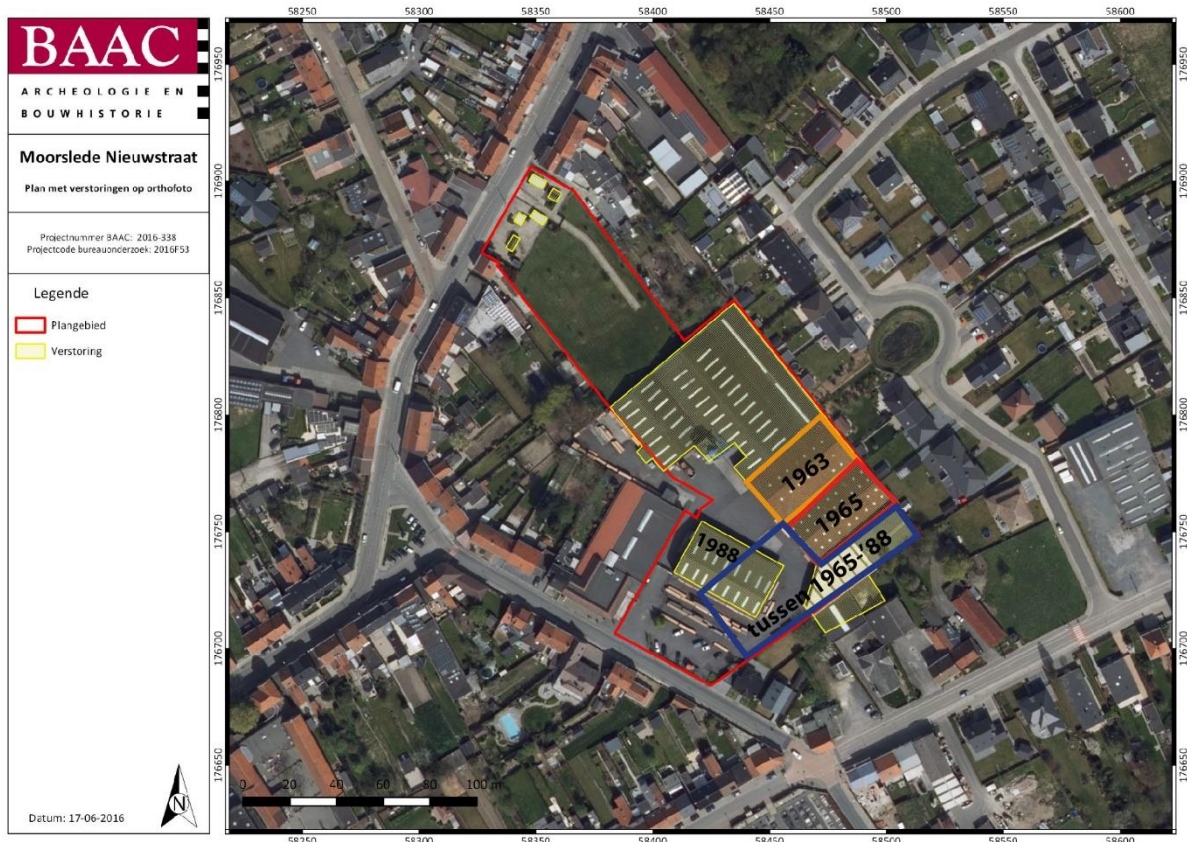
Uitvoeringsperiode: 21 – 29 juni 2016

Aanleiding: Indienen verkavelingsvergunning

Gekende verstoringen: Op onderstaande orthofoto is de huidige bebouwing als verstoring weergegeven. Op basis van analoge archiefplannen kan daar een aantal data aan worden

gekoppeld, met beschrijving van de funderingen. Deze zijn als volgt:

- hangar uit 1963: houtstructuur gefundeerd op 16 betonnen voeten (80x80cm, 100cm diep), gebouw ca 40x20m (verstoringsgraad ca 1%)
- hangar uit 1965: idem op 18 betonnen voeten (80x80, 100cm diep), gebouw ca 40x20m (verstoringsgraad ca 1,5%)
- hangar 1988: staalstructuur op 18 betonnen voeten (250x250, 150m diep), gebouw ca 40x20m (verstoringsgraad ca. 14%)
- Voor de grote hangar ten noorden van degene die in 1963 werd gebouwd, werden geen duidelijke doorsnedes terug gevonden. Het plan vermeldt wel 'betonnen voeten 50x50cm'. Van de hangar die tussen 1965 en 1988 in het uiterste zuiden van het terrein heeft gestaan, werden geen doorsnedes gevonden. Deze is afgebroken voor 1988, aangezien de nog aanwezige loods uit dat jaar ze oversnijdt. Het zuidelijk deel van het terrein tussen de huidige loodsen/hangars is bovendien verhard. Het effectieve percentage verstoring kan hier op basis van plannen of visuele inspectie niet worden achterhaald.

Figuur 3: Orthofoto met aanduiding van verstoringen (in het geel) binnen het plangebied (AGIV 2016)

1.2 Archeologische voorkennis

In het plangebied zelf zijn geen eerdere archeologische (voor)onderzoeken bekend.

1.3 Onderzoeksopdracht

1.3.1 Aanleiding

Naar aanleiding van een verkavelingsaanvraag heeft BAAC Vlaanderen bvba in opdracht van Hectaar NV een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door de opdrachtgever een verkaveling worden gerealiseerd. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen (waaronder de aanleg van wegenis, wooneenheden en een groenzone) die qua omvang een directe bedreiging betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies. De totale oppervlakte van het onderzoeksgebied te Moorslede bedraagt ca. 15.450 m², er dient m.a.w. een archeologienota bij de verkavelingsaanvraag te worden gevoegd.

Aangezien het plangebied tijdens de procedure van de aanvraag van verkavelingsvergunning niet toegankelijk⁵ is voor archeologisch onderzoek en het terrein nog niet in eigendom is van de ontwikkelaar, wordt deze archeologienota opgesteld in een uitgesteld traject. Binnen deze archeologienota is enkel een bureaustudie opgenomen. De resultaten van deze studie vormen de basis voor een Programma van Maatregelen. In dit programma is een verder archeologisch traject onder de vorm van bijkomend vooronderzoek met ingreep in de bodem opgenomen.

1.3.2 Juridisch kader en onderzoekstraject

Wanneer de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen volledig buiten een archeologische zone vallen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones, is volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologienota vereist. Het terrein komt bovendien niet voor op de GGA (gebieden geen archeologie), een kaart die zones aangeeft waar geen archeologische waarden (meer) verwacht worden, bijvoorbeeld doordat al gravend onderzoek heeft plaatsgevonden.

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaand aan de werken. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Onderdeel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, zal de bodem onderzocht worden op gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren. Dit gebeurt in een prospectiefase die kan bestaan uit booronderzoek en/of gravend

⁵ Momenteel bevindt zich binnen het plangebied een bedrijventerrein. Deze infrastructuur zal voor de aanvang van de werken worden gesloopt.

vooronderzoek in de vorm van proefsleuven en/of proefputten. Aangezien dit een archeologienota met uitgesteld traject betreft, is deze bureaustudie het eindtraject van deze archeologienota.

Deze archeologienota eindigt met een **Programma van Maatregelen**, dat aanbevelingen formuleert voor een verder archeologisch traject. Dit kan een einde van het archeologisch onderzoek inhouden, maar ook een strategie voor bijkomend onderzoek, in de vorm van vooronderzoek met ingreep in de bodem. Binnen het uitgestelde traject dient dit onderzoek pas na het verlenen van de verkavelingsaanvraag te gebeuren.

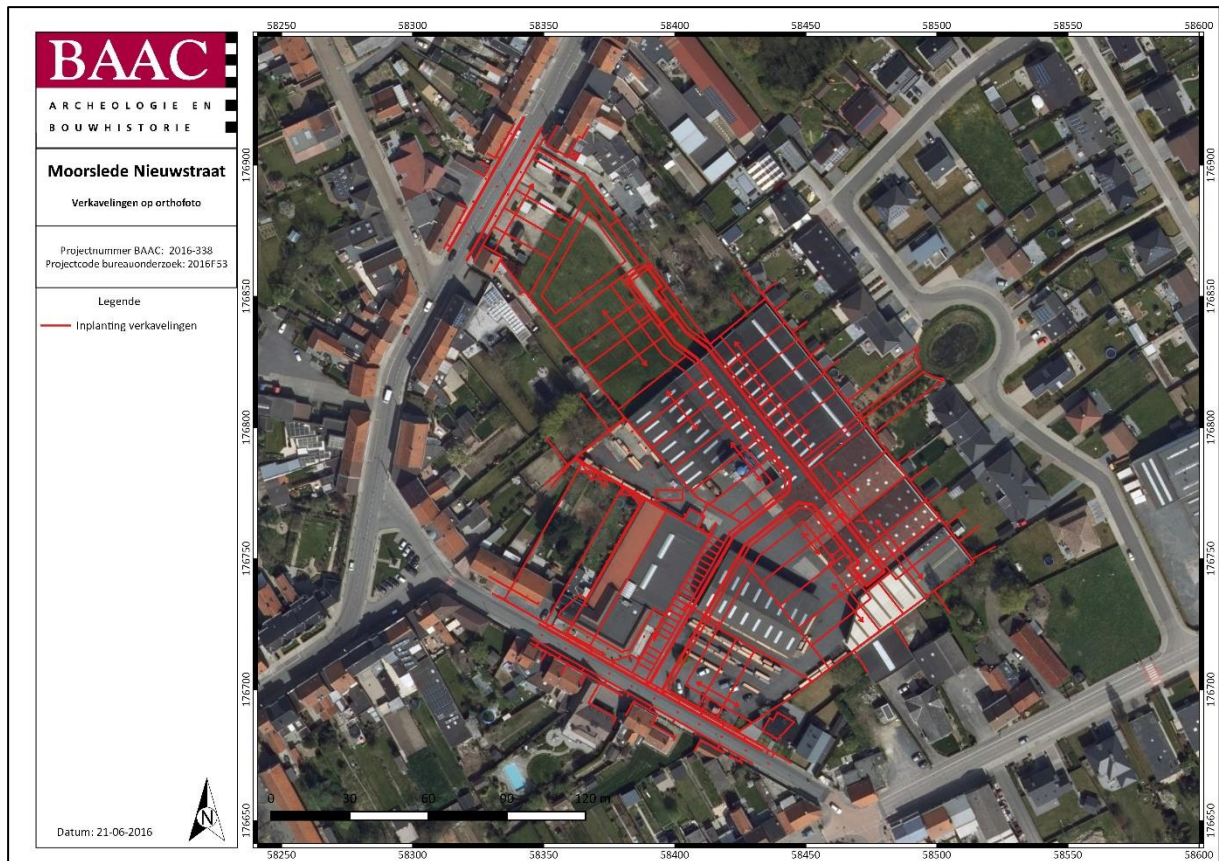
Het doel van het **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen). De resultaten hiervan worden beschreven in het verslag van resultaten in een nota.

1.3.3 Beschrijving ingreep/geplande werken

De geplande ingreep omvat de herinrichting van het volledige plangebied tot verkaveling.

Het grootste deel van het plangebied is momenteel in gebruik als industrieterrein met loodsen. In het uiterst noordelijke deel van het plangebied bevinden zich enkele gebouwen. In de zuidelijke helft van het plangebied staan nog loodsen met tussenin geasfalteerd terrein en een parking. Centraal is het terrein ingericht als grasland. Buiten de huidige industriegebouwen zijn geen gekende historische verstoringen binnen het plangebied. De impact van de huidige verstoring (funderingsdiepte...) op het bodemarchief is nog onduidelijk. Enkel een vooronderzoek met ingreep in de bodem kan hierover informatie verschaffen, aangezien plannen van de huidige bebouwing niet in bezit van de opdrachtgever zijn.

De impact van de geplande ingreep is ook niet in te schatten, aangezien de definitieve bouwplannen nog niet bekend zijn. Gezien de dichtheid van de geplande bebouwing op de verkaveling en het feit dat er bijbehorende infrastructuur (wegenis, nutsleidingen) wordt aangelegd, mag worden uitgegaan van een zo goed als volledige verstoring van de archeologisch relevante lagen in de bodem.

Figuur 7: Plot van de geplande verkaveling (in het rood) op een orthofoto (BAAC BVBA)

Figuur 8: Verkavelingsplan (Hectaar NV)

1.3.1 Randvoorwaarden

Deze archeologienota kadert binnen een uitgesteld traject (zie hierboven), waardoor de assessment van het terrein zich beperkt tot een bureaustudie. Overige onderzoeksmethoden worden overgeheveld naar een latere fase van het onderzoekstraject.

1.4 Strategie en werkwijze

Aangezien de archeologienota kadert binnen een uitgesteld traject, beperkt het onderzoek zich in deze fase tot een bureaustudie. Hieronder wordt de strategie voor dit onderzoek toegelicht en gemotiveerd. Een toelichting en motivatie van overige onderzoeksmethoden is opgenomen in DEEL III: Programma van Maatregelen.

1.4.1 Bureauonderzoek: Algemeen en doelstelling

Een bureaustudie kadert binnen een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Dit onderzoek heeft als doel de studie van het plangebied aan de hand van gekende en ontsloten informatiebronnen, en zonder de wezenlijke aantasting van de eventueel aanwezige archeologische resten.

Het bureauonderzoek in zones die gekenmerkt worden door een hoge densiteit aan bebouwing in het verleden heeft als bijkomend doel de evolutie van de historische bebouwing te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan het onderzoek van archieven en eventueel eerder uitgevoerd onderzoek naar de historische bebouwing.

1.4.2 Heuristiek van het bureauonderzoek

Landschappelijk-historisch kader

Dit kader bestaat per landschapstype uit een korte reconstructie van het uitzicht en het ontstaan van het landschap.

Geologische en bodemkundige situering

De geologische en bodemkundige situering wordt door middel van de analyse van kaartgegevens bepaald. We voorzien volgende kaarten:

- Bodemkaart
- Tertiairkaart
- Quartairkaart
- Bodemerosiekaart
- Bodemgebruikkaart
- DHM
- Hoogteprofiel

De bodem-, quartair-, tertiairkaart, het digitaal hoogtemodel (DHM), de potentiële bodemerosie en het bodemgebruik worden weergegeven met het grootschalig referentiebestand als onderkaart.

Cartografische bronnen en vakliteratuur

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een uitgebreide cartografische analyse van het plangebied. Volgende kaarten worden opgezocht en geanalyseerd:

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB
- Topografische kaart
- Orthofoto

Historische en archeologische kaarten:

- CAI-kaart
- Ferrariskaart
- Poppkaart
- Vandermaelenkaart

De CAI-kaart wordt weergegeven met het grootschalig referentiebestand als onderkaart. De locaties die zich binnen een straal van 500m van het plangebied bevinden, worden besproken. Dit gebeurt schematisch waarbij een korte opsomming gegeven wordt van de CAI-locatienummers met bijhorende beschrijving van wat er op deze locatie aangetroffen werd.

Binnen deze archeologienota wordt geen specialistisch onderzoek uitgevoerd en worden geen externe specialisten geraadpleegd.

2 Assessment Bureauonderzoek

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie en archeologie, met betrekking tot de onderzoekslocatie en de omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het plangebied.

2.1 Methode en technieken

Het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem voor Moorslede Nieuwstraat bestaat enkel uit een uitgebreid bureauonderzoek. Een assessment van vondsten, stalen en conservatie is hier niet van toepassing.

2.2 Assessment plangebied

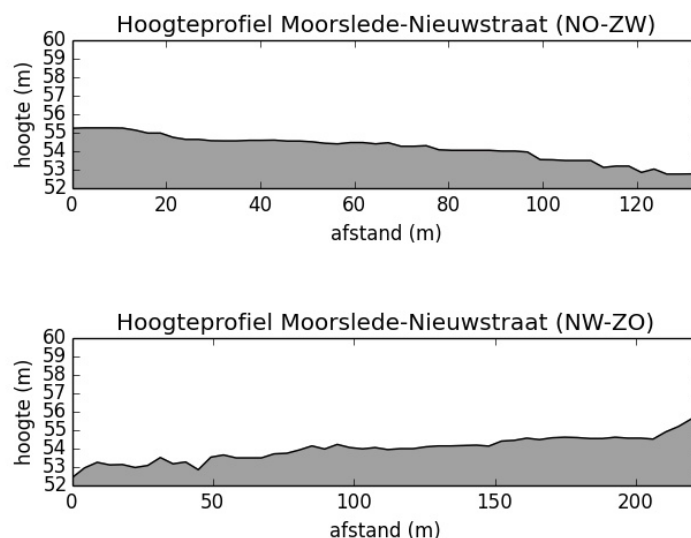
Hieronder volgt een assessment van de onderzoekslocatie, met een tekstuele beschrijving van de landschappelijke ligging van het projectgebied, inclusief aardkundige en hydrografische situering. Verder worden ook grondgebruik en fysisch-geografische gegevens vermeld, geïllustreerd met kaarten.

2.2.1 Landschappelijke en bodemkundige situering

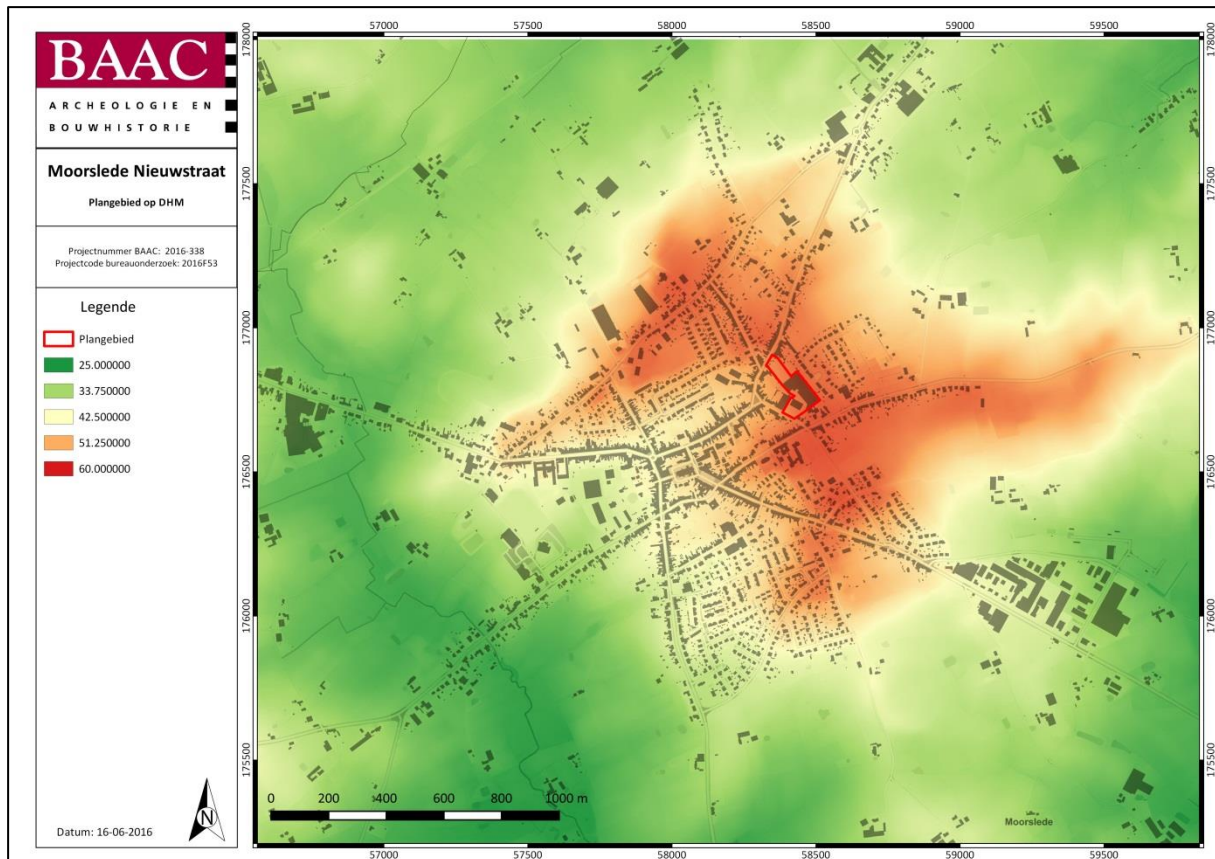
Topografische situering

Het plangebied bevindt zich op het grondgebied van Moorslede en is gelegen aan de Nieuwstraat. In het noordoosten wordt het terrein begrensd door de Roeselaarsestraat. Ten noordoosten bevindt zich de Korenwind en ten zuiden de Gentsestraat (Figuur 1). Het plangebied heeft een totale oppervlakte van 1,545 hectare en is momenteel ingericht als industriegebied.

De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) op een hoogte van 52 tot 55 m +TAW (Figuur 10). Het terrein ligt bovenaan een verhevenheid in het landschap, terwijl het centrum van Moorslede iets lager ligt. Onderstaande hoogteprofielen wijzen op een lichthellend terrein naar het noorden toe.

Figuur 9: Hoogteverloop binnen het plangebied (AGIV 2016)

Figuur 10: Situering van het plangebied (in het rood) op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (AGIV 2016)

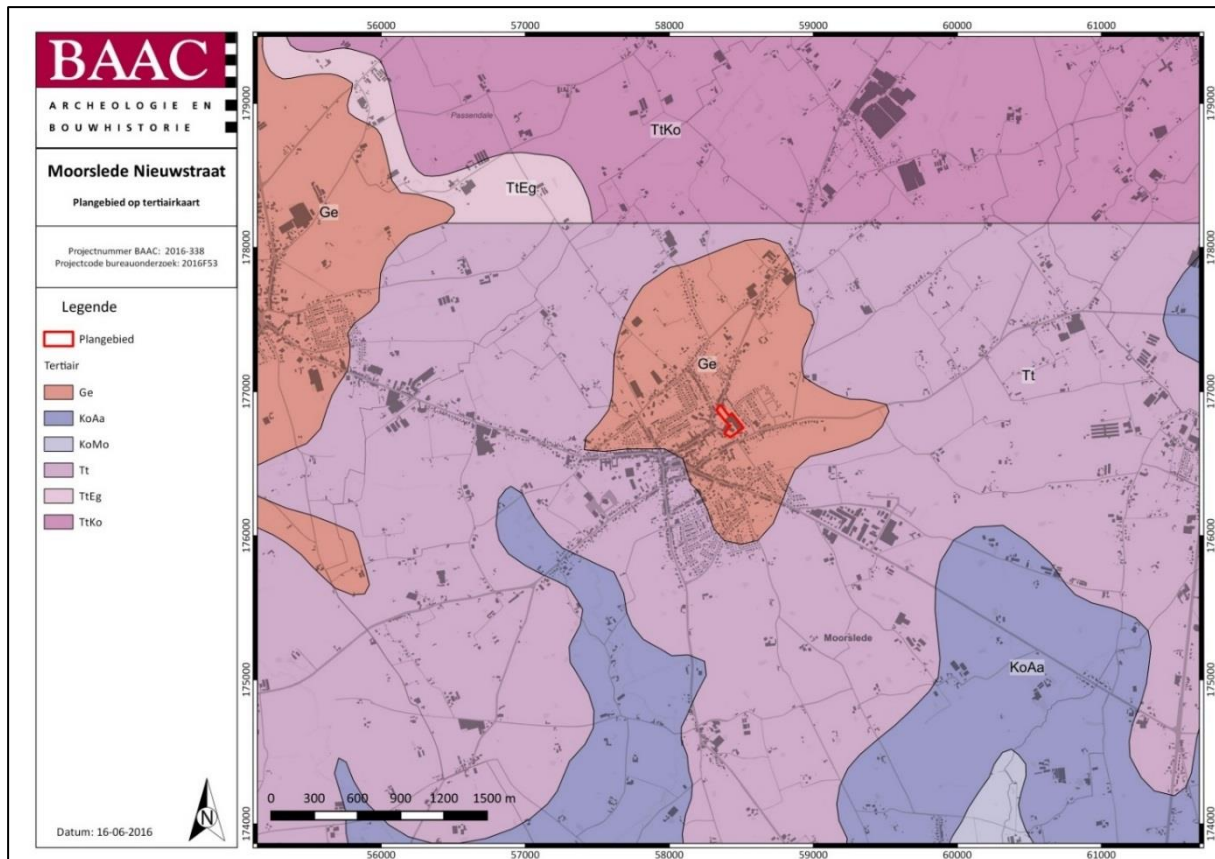
Geologie en landschap

Het plangebied ligt in de zandleemstreek, meer specifiek in het centrale deel van zandlemig Binnen-Vlaanderen op de Rug van Diksmuide-Westrozebeke. In geomorfologisch opzicht bevindt het terrein zich in het interfluvium kustvlakte/Leievallei. Ten zuiden van het gebied liggen de Kamlijn van de Vlaamse Heuvels, en de zuidelijke uitlopers van de Vlaamse Vallei.⁶

Op basis van de *Databank Ondergrond Vlaanderen*⁷ wordt binnen het plangebied het tertiair substraat gevormd door de formatie van Gentbrugge. De formatie van Gentbrugge is ontstaan in het vroeg-Eoceen (54.8-49.0 Ma). De voornaamste lithologische kenmerken zijn zand en zandhoudende klei. Rondom het plangebied zien we uitlopers van de formatie van Tielt.

⁶ De Geyter 2001.

⁷ DOV Vlaanderen 2016.

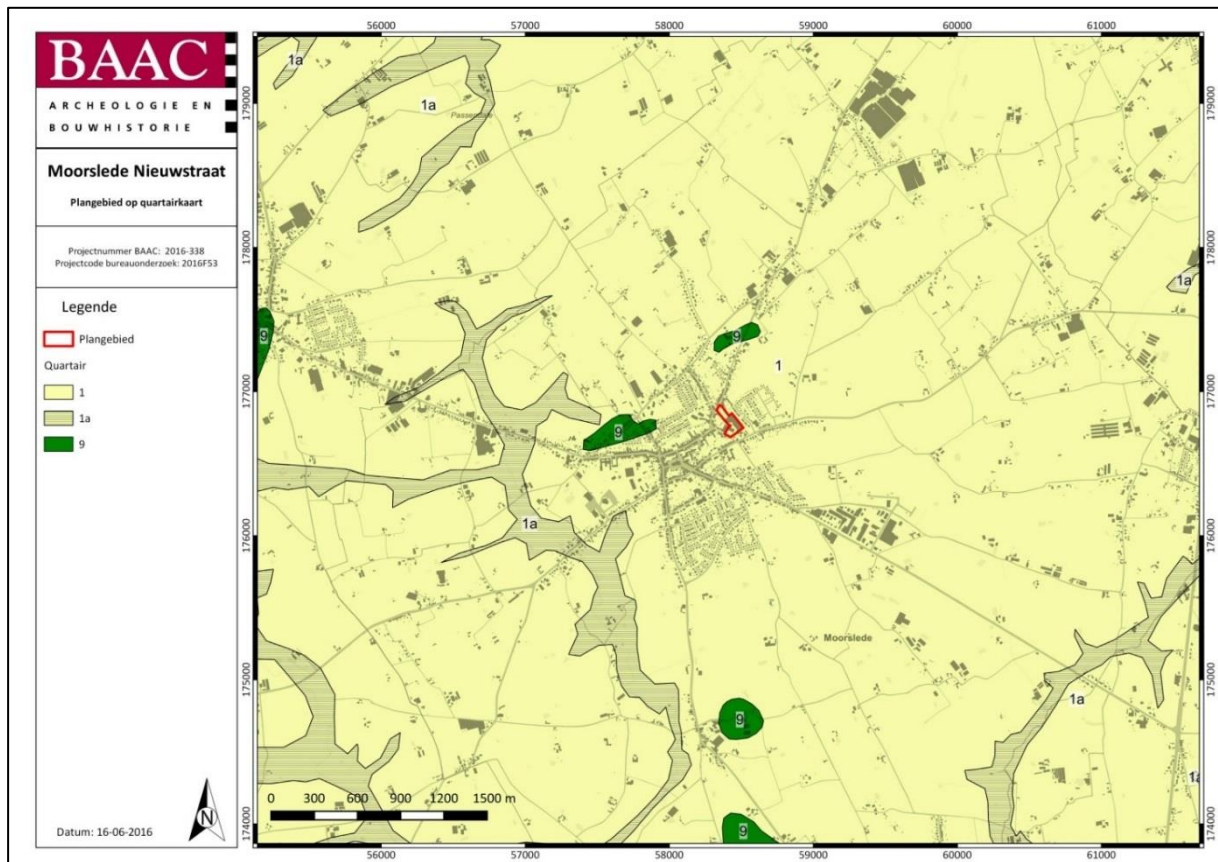
Figuur 11: Situering van het plangebied (in het rood) op de tertiairgeologische kaart⁸

Volgens de quartairgeologische kaart met schaal 1:200.000 bestaat de ondergrond ter hoogte van het plangebied hoofdzakelijk uit eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen.

Op de quartairgeologische kaart schaal 1:50.000 valt het plangebied binnen profieltype 2. Deze profielkaart is meer specifiek en geeft de lokale nuances beter weer. In profieltype 2 zien we aan de basis van de quartaire sedimenten een grindlaag. Dit 'basisgrind' ligt bijgevolg onmiddellijk op het onderliggende Tertiaire substraat. Meestal bestaat het uit gerolde en/of gebroken silexkeien, silexsplinters, gerolde kwartskorrels en gerolde fragmenten van Tertiaire zandstenen. Deze grindelementen kunnen verschillend van oorsprong zijn. Een deel kan afkomstig zijn van het regressiegrind dat bij het terugtrekken van de Diestzee op de emersievlakte werd afgezet. Dit grind kan later door hellingsprocessen gedurende het quartair herwerkt en verderop terug afgezet zijn. Een ander deel van het grind kan rechtstreeks van het Tertiair substraat afkomstig zijn. Tijdens het quartair kan dit grind door erosie uit het Tertiair substraat uitgewassen zijn en als restgrind ('lag deposit') achtergebleven zijn. Nog een ander deel van het grind werd tijdens het quartair samen met andere fluviaale sedimenten als dalbodemgrind afgezet. Door reliëfinversie kan dit grind nu teruggevonden worden als dalwand- of interfluviumterras. Tijdens de verdere ontwikkeling van het quartair kan het grind dan uit die quartaire sedimenten uitgewassen zijn. Het kan dan eveneens als restgrind op het Tertiaire substraat aangetroffen worden. Het kan later zelfs nog door hellingsprocessen naar depressies in de onmiddellijke omgeving getransporteerd worden en zich daar als een dikker grindpakket verzamelen. En er zijn nog veel meer mogelijkheden. Het is duidelijk dat in elk van deze

⁸ DOV Vlaanderen 2016.

gevallen het grind door massabeweging en/of afspoeling ook binnen quartaire sedimenten van verschillende ouderdom kan geïncorporeerd worden.⁹

Figuur 12: Situering van het plangebied (in het rood) op de quartairgeologische kaart (schaal 1:200.000)¹⁰

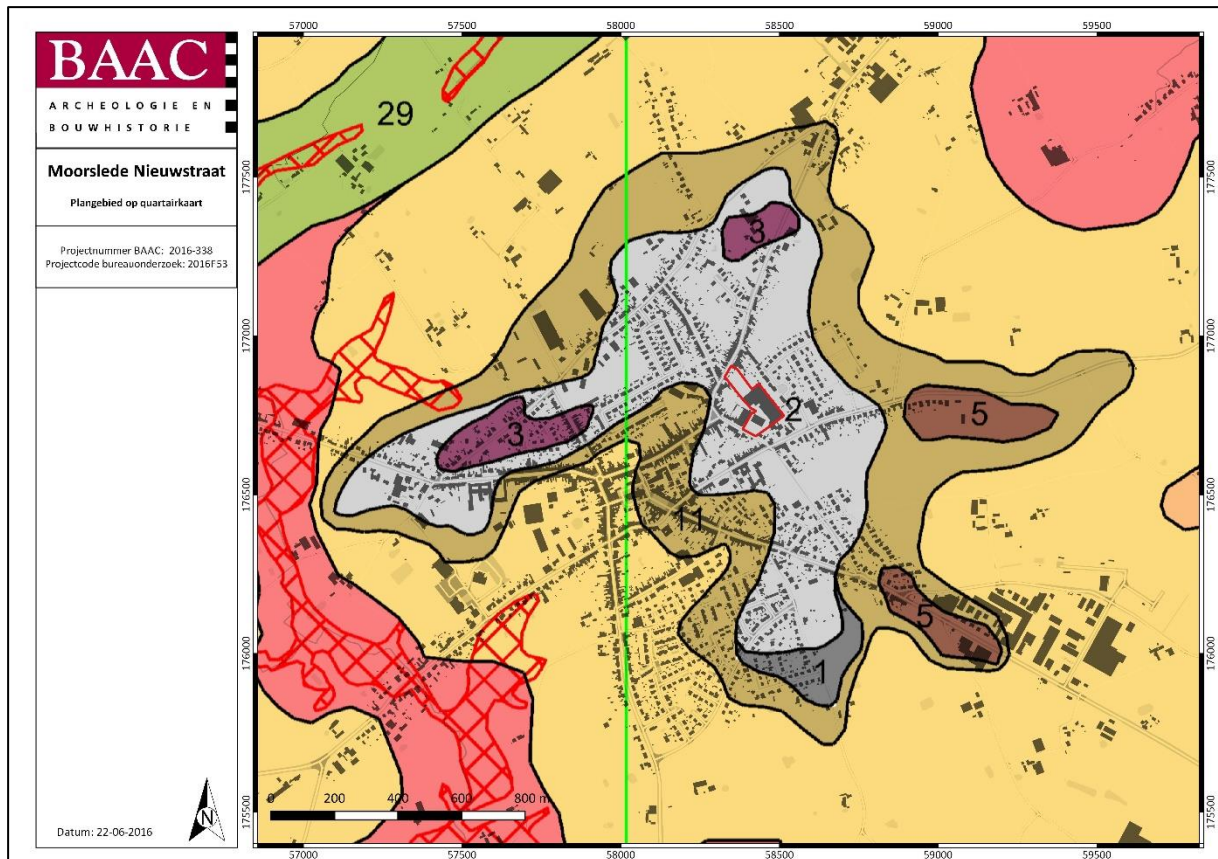
Bodem

Het plangebied behoort tot de zandstreek. Deze vertegenwoordigt een brede gordel die door het noorden van België loopt, met de Vlaamse zandstreek in het westen en de Kempen in het oosten. Op de bodemkaart van Vlaanderen zien we dat de ondergrond ter hoogte van het plangebied gekarteerd staat als w-PDxe, Pbx en Sbx-bodems. Het gebied wordt grotendeels omringd door Sbx en PDxe-bodems. PDx-bodems bestaan uit matig droge en matig natte licht zandleemgronden met niet bepaalde profielontwikkeling. Bij deze bodems bedekt een dun en licht zandleemlaagje de Tertiaire ontsluitingen. Deze bodems zijn te nat in de winter en zeer droogtegevoelig in de zomer. Oogstresultaten zijn er wisselvallig naargelang de neerslagverdeling. PDxe-bodems bevatten stenige materialen. Klei en zand zit op geringe of matige diepte.¹¹

⁹ Matthijs 2002.

¹⁰ DOV Vlaanderen 2016.

¹¹ AGIV 2016. Van Ranst 2000.

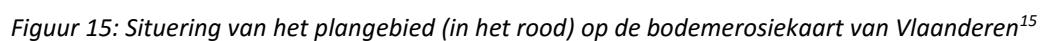

Figuur 13: Situering van het plangebied (in het rood) op de quartaairgeologische kaart (schaal 1:50.000)¹²

Pbx-bodems zijn droge licht zandleemgronden. Deze liggen meestal op Tertiaire ontsluitingen en zijn blootgesteld aan zeer variabele bodemomstandigheden. Hierdoor is profielontwikkeling niet echt te bepalen. Deze bodems zijn zeer droogtegevoelig, en geschikt voor weinig eisende gewassen en weiland. Pbxe-bodems bevatten stenige materialen. Sbx-bodems zijn droge lemig zandgronden. Onder een humeuze bovengrond van 20-30cm dik zijn geen afgetekende horizonten waarneembaar. Meestal liggen deze op Tertiaire klei of klei-zandsubstraat. Deze bodems zijn te droog in de zomer. Ze zijn geschikt voor weinig eisende teelten. Sbx-bodems bevatten stenige materialen.¹³

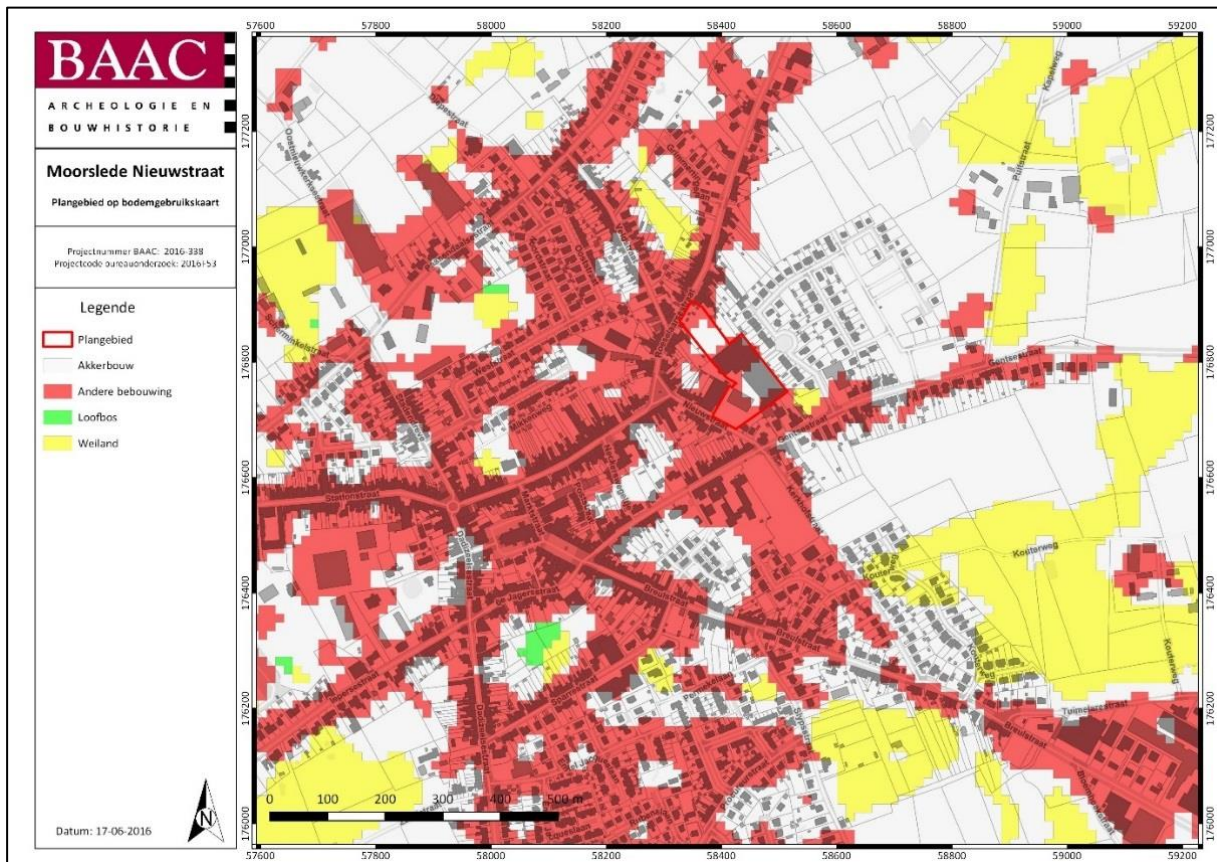
¹² Geopunt Vlaanderen 2016.

¹³ AGIV 2016. Van Ranst 2000

¹⁵ AGIV 2016.

Op de bodemerosiekaart is het plangebied gekarteerd als ‘niet van toepassing’ aangezien het terrein zich in de bebouwde kom bevindt (Figuur 12). Op de bodemgebruikskaart (Figuur 1613) staat het plangebied dan ook weergegeven als ‘andere bebouwing’.

Figuur 16: Situering van het plangebied (in het rood) op de bodemgebruikskaart van Vlaanderen¹⁶

2.2.2 Historiek

De gemeente Moorslede is sinds 1977 samengesteld uit Moorslede en Dadizele. Moorslede is voornamelijk een landbouw- en woongemeente.¹⁷

In de historische bronnen wordt de gemeente voor het eerst vermeld in 1085 als ‘Morcelede’. De heerlijkheid Moorslede bezat toen gronden tot in Nieuwkerke en Ardoorie, en kwam circa 1700 in het bezit van de heren van Dadizele. Bestuurlijk en fiscaal behoorde Moorslede tot de Kasselrij Ieper. Andere heerlijkheden te Moorslede waren onder andere die van Slys, Watermeulen en Strooiboom.¹⁸

In het midden van de 11de eeuw werden een parochie en kerkgebouw opgericht. De kerk werd gesloopt in de 15de eeuw. Ter vervanging trok men een laatgotische hallenkerk, de Martinuskerk, op in het begin van de 16de eeuw. Het in 1617 herbouwde kasteel of ‘s heerenhuis’ bevond zich iets ten westen van de kerk. Na 1700 werd het een kasteelhoeve.¹⁹

¹⁶ AGIV 2016.

¹⁷ Inventaris Onroerend Erfgoed 2016.

¹⁸ Inventaris Onroerend Erfgoed 2016.

¹⁹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2016.

Sinds de 13de eeuw was er te Moorslede een 'Passanten Gasthuis Ten Bunderen' waarop het huidige klooster teruggaat. Het gasthuis was in gebruik tussen de 13de en de 16de eeuw en herbergde vooral pelgrims op doortocht. De herberg werd in 1566 verwoest.²⁰

Het vooroorlogse dorp had een concentrische aanleg met marktplein ten oosten van de kerk. De industrie was in 1914 nog hoofdzakelijk landbouw-gebonden met zestien zwingelfabrieken, een zestal brouwerijen, drie tabaksfabrieken, enkele windmolens en tabaksasten.²¹

Tijdens de slag om Passendale in 1917 werd Moorslede nagenoeg totaal verwoest. De gemeente werd in 1918 bevrijd door het Belgische 6de Linierregiment. Ter nagedachtenis aan deze gebeurtenis is een gedenkplaat bevestigd aan het gemeentehuis. Vanaf 1921 werd gestart met de heropbouw van Moorslede.²²

Figuur 17: Klooster 'Ten Bunderen' in ruïnes, 1918²³

2.2.3 Cartografische bronnen

Een andere belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Om na te gaan of er bebouwing is geweest op het terrein in historische tijden, of dat het landgebruik van het perceel is gewijzigd doorheen de tijd, zijn enkele historische kaarten geraadpleegd. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 16de eeuw of later voorhanden zijn. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op de kaarten geen garantie dat er geen bebouwing geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals kerken, kloosters en kastelen weergegeven, en was er geen of weinig aandacht voor de "gewone bewoning"/burgerlijke architectuur. Pas vanaf de 19^{de}

²⁰ De Seyn 1934, 938-939.

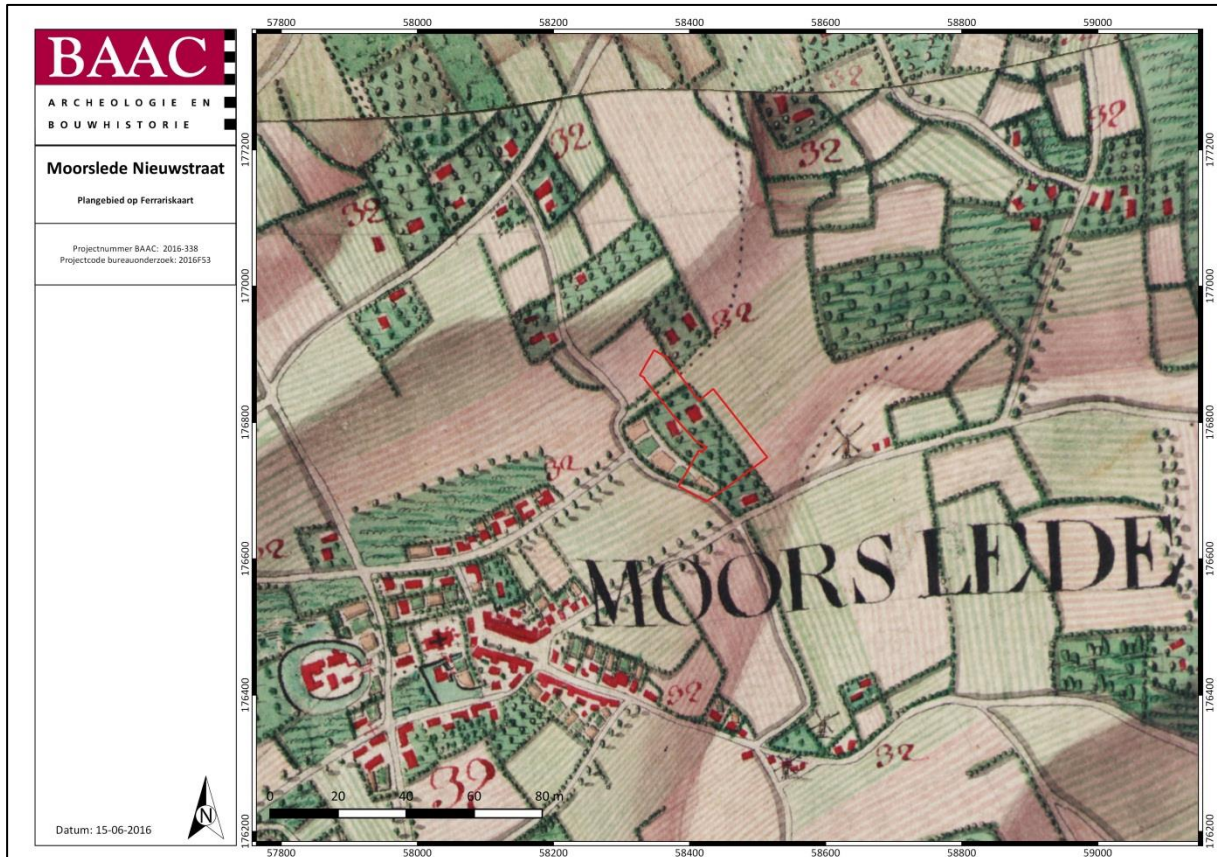
²¹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2016.

²² Inventaris Onroerend Erfgoed 2016.

²³ Anoniem 2015.

eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kaarten. Mogelijk eerder aanwezige middeleeuwse structuren waren misschien reeds verdwenen.

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van Joseph de Ferraris, een generaal bij de Oostenrijkse artillerie en veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied.²⁴ Het plangebied situeert zich ten noordoosten van de dorpskern van Moorslede.

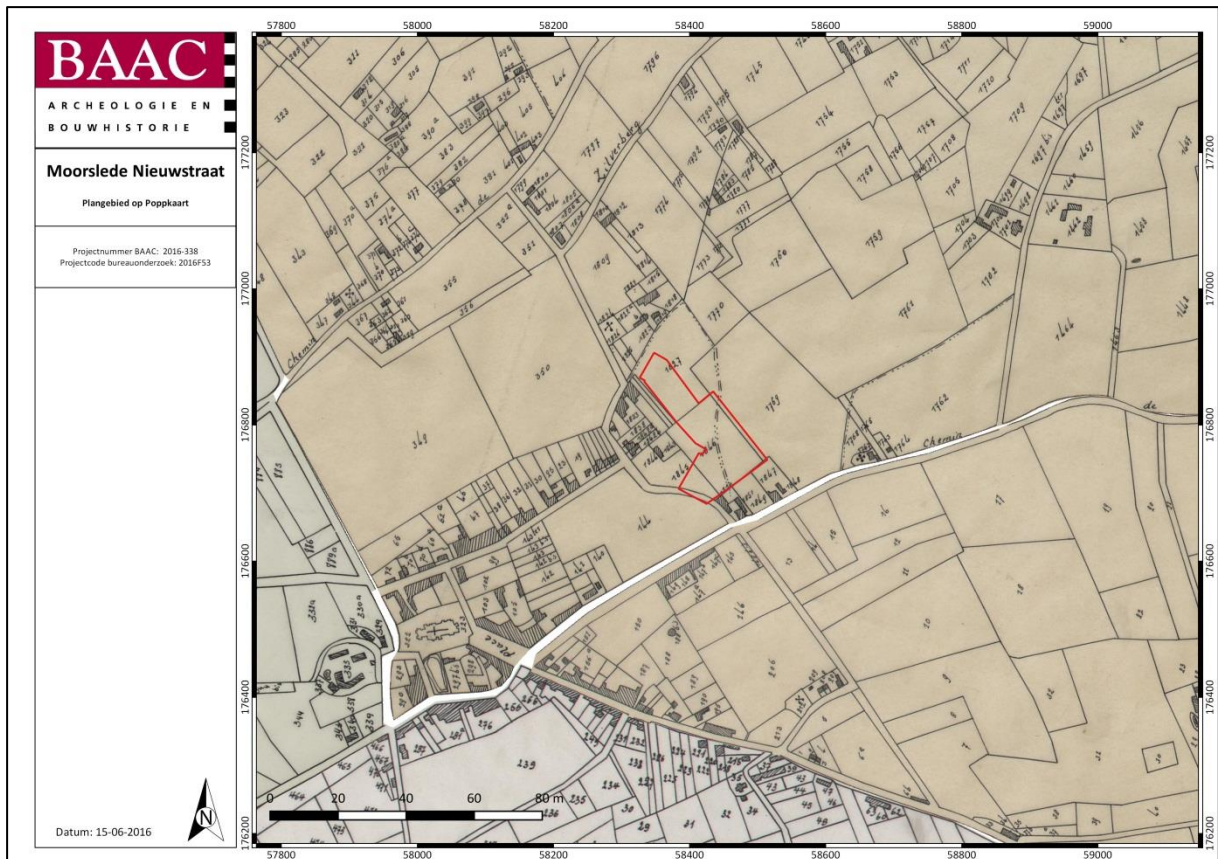
Figuur 18: Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (in het rood)²⁵

In het centrum van Moorslede, ten westen van de kerk, bevindt zich een laatmiddeleeuwse site met walgracht. Het gaat hier waarschijnlijk om de in historische bronnen reeds vernoemde 'kasteelhoeve' en Martinuskerk. Het plangebied is ingericht als open akkerland, moestuinen, een boomgaard en enkele gebouwen. In het noordwesten loopt een aarden pad van west naar oost. Het uiterste zuidwesten grenst aan een landweg.

De Poppkaarten uit de tweede helft van de 19de eeuw (1842-1879) focussen hoofdzakelijk op de toen geldende percelering. De toenmalige perceelsgrenzen komen nog grotendeels overeen met de huidige kadastrale opdeling binnen het plangebied.

²⁴ http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.

²⁵ Geopunt Vlaanderen 2016.

Figuur 19: Poppkaart met aanduiding van het plangebied (in het rood)²⁶

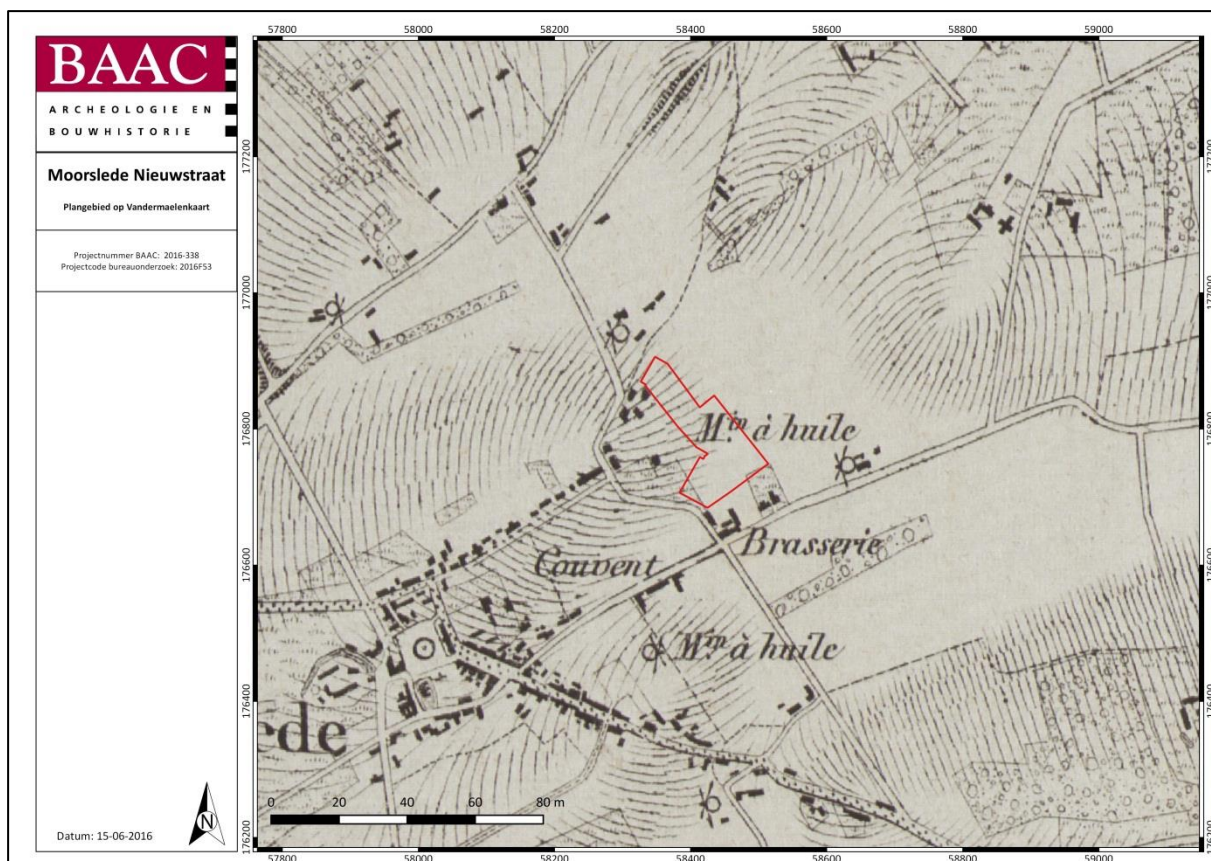
We zien dat de bebouwing in het dorpscentrum van Moorslede in de 19de eeuw is uitgebreid richting plangebied. In tegenstelling tot de situatie op het einde van de 18de eeuw is het plangebied nu echter vrij van bebouwing. Wel loopt er een noord-zuid georiënteerde aarden weg doorheen. In het centrum van Moorslede zien we nog steeds de omwalde kasteelhoeve en de Martinuskerk.

Een laatste cartografische bron zijn de Vandermaelenkaarten. De gedetailleerde (schaal 1:20.000) *Carte topographique de la Belgique* is tussen 1846 en 1854 gemaakt door Philippe Vandermaelen en bestaat uit 250 folio's.²⁷ De situatie binnen het plangebied is vergelijkbaar met die op de Poppkaart. Langs westelijk zijde grenst het terrein aan bebouwing met wegenis. Ten oosten heeft het landschap een eerder open karakter.

Op de historische kaarten staan ter hoogte van het plangebied voornamelijk akkers en/of weilanden afgebeeld. Het terrein ligt net op de overgang van het dorpscentrum naar een meer ruraal gebied. Binnen het plangebied staat enkel op de Ferrariskaart één gebouw afgebeeld. Meer uitgebreide bebouwing zoals de site met walgracht en de kerk, vinden we terug in de dorpskern van Moorslede. Dit betekent echter niet dat er een lage bewoningsverwachting kan vooropgesteld worden. De ligging van het plangebied op een hoge en droge plaats in het landschap was immers een aantrekkelijke factor voor bewoning en menselijke activiteit in het verleden.

²⁶ Geopunt 2016.

²⁷ <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>.

Figuur 20: Vandermaelenkaart uit 1854 met aanduiding van het plangebied (in het rood)²⁸

2.2.4 Archeologische data

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt ons om een inschatting te maken over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. Voor het plangebied zelf aan de Nieuwstraat zijn er geen archeologische waarden gekend. Rondom het projectgebied werden volgende meldingen teruggevonden. Een overzicht:

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied²⁹

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
72916	LAATMIDDELEEUWSE SITE MET WALGRACHT
159349	LAATMIDDELEEUWSE PRIORIJ; PASTORIJ, KUILEN, MUNT, KLOOSTER (NIEUWE TIJD), BOMPUTTEN (NIEUWSTE TIJD)
72904	MOLEN (NIEUWE TIJD)

²⁸ Geopunt 2016.

²⁹ Centraal Archeologische Inventaris 2016.

76717

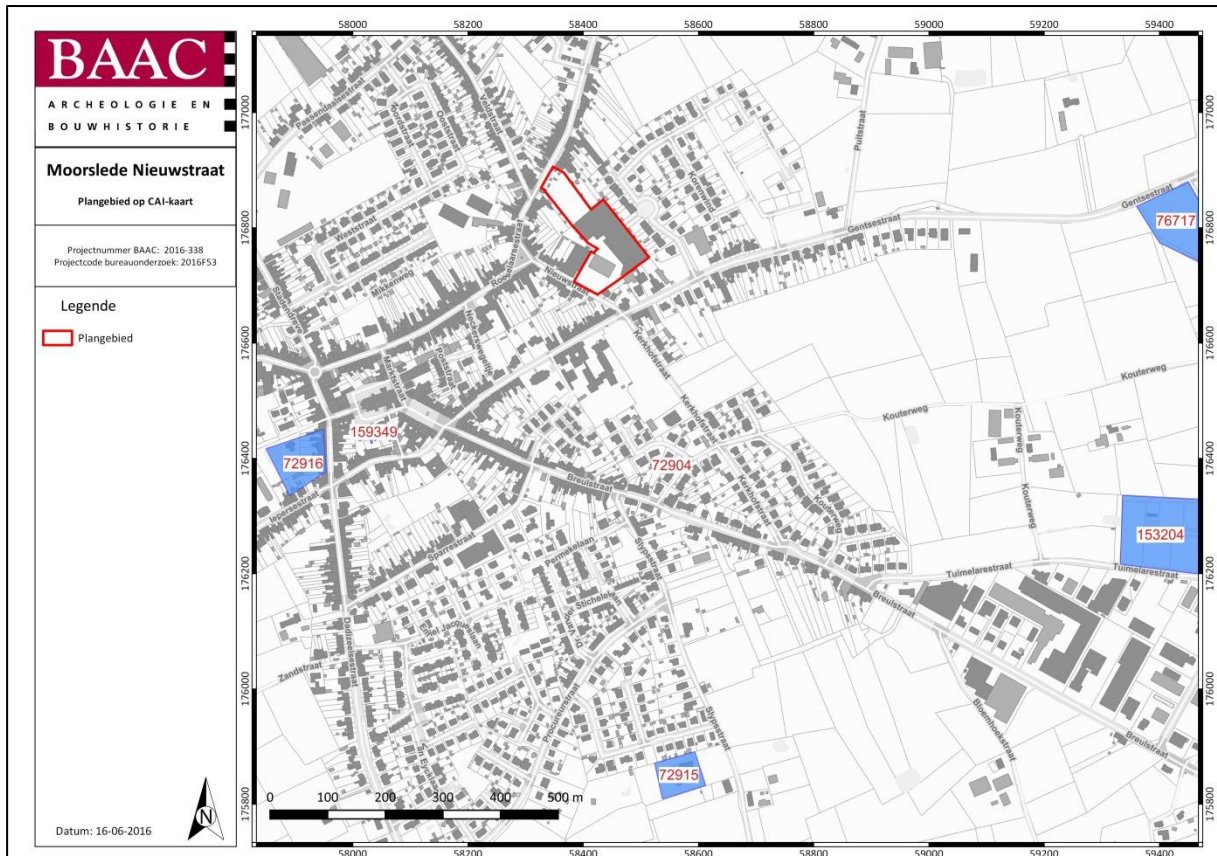
LITHISCH ARTEFACT

153204

VOLMIDDELEEUWSE WANDSCHERF, BEWONING (NIEUWE TIJD), WATERPUT (NIEUWE TIJD)

72915

LAATMIDDELEEUWSE SITE MET WALGRACHT

Figuur 21: CAI-kaart met aanduiding van het plangebied (in het rood) en de archeologische vindplaatsen in de omgeving³⁰

Wanneer we in een straal van circa 500 meter rond het plangebied kijken vinden we in de CAI onder andere twee laat middeleeuwse sites met walgracht (72915 en 72916) terug. Eén van deze twee (72916) is de hierboven reeds besproken kasteelhoeve. Ter hoogte van locatie 159349 ligt de Martinuskerk met in de directe omgeving ook het Gasthuis Ten Bunderen dat sinds de Nieuwe Tijd als klooster fungeert.³¹

Ten zuiden van het plangebied staat een molen uit de Nieuwe Tijd (72904). Ten oosten van het plangebied werden nog een lithisch artefact (76717) en een volmiddeleeuwse wandscherf (153204) aangetroffen.

³⁰ Centraal Archeologische Inventaris 2016.

³¹ Centraal Archeologische Inventaris 2016.

Recent archeologisch onderzoek voltrok zich voornamelijk rond de Martinuskerk, waar men de restanten van oudere fases van de kerk, de pastorie en het gasthuis 'Ten Bunderen' aantrof. Daarnaast konden heel wat relictten uit de Eerste Wereldoorlog worden verzameld en gedocumenteerd.³²

2.3 Besluit

2.3.1 Archeologische verwachting

Gezien de ligging op een lichte verhevenheid in het landschap in combinatie met een vruchtbare zandige bodem kan gesteld worden dat het plangebied en zijn directe omgeving zeer aantrekkelijk geweest zijn voor bewoning en menselijke activiteit in het verleden. Het plangebied wordt echter niet specifiek bij naam vermeld in de historische bronnen. Voor de oudere perioden (steentijden-metaaltijden-Romeinse periode) is er niets voorhanden wat betreft historische en archeologische bronnen die relevant zijn voor het onderzoeksgebied. De enige manier om hierover informatie in te winnen is door een vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren.

Het bodembestand is in het zuiden en deels in het noorden van het plangebied verstoord door de inplanting van verschillende bouwvolumes uit de 20^e eeuw. De verstoringsgraad is echter niet gekend, waardoor het onmogelijk is om uitspraak te doen over de gaafheid van het bodemarchief. Centraal en naar het noorden toe lijkt het bodembestand in het plangebied niet te zijn aangetast gedurende de laatste eeuwen, waardoor de kans op het treffen van archeologische sporen hier hoger is.

De te verwachten onroerende structuren en roerende elementen voor het projectgebied aan de Nieuwstraat te Moorslede zijn de volgende:

- perceelsgrenzen
- reële kans op archeologische resten (met name middeleeuwen – Nieuwe/Nieuwste Tijd)
- relictten uit de Eerste Wereldoorlog

Dit op voorwaarde dat de ondergrond niet te sterk verstoord is. Aan de hand van oude bouwplannen van de op het terrein aanwezige loodsen/hangars werd getracht voorafgaand aan de sloop van deze gebouwen de verstoringsgraad van het terrein te bepalen. Gezien het feit dat de hangars alle enkel op palen zijn gefundeerd is de verstoring, hoewel plaatselijk tot 150 cm diep, niet zeer groot. In geval van de oudste nog aanwezige hangars betreft de totale verstoring door funderingspalen 1-1,5% van het oppervlak van de bebouwing. De hangar uit 1988 heeft een diepere en bredere vorm van paalfundering, maar ook hier is slechts 14% van de loods verstoord door de palen. Voor het gebouw ten noorden van de loodsen uit de jaren '60 werden geen doorsnedes teruggevonden. Als evenwel wordt uitgegaan van een soortgelijke verstoring, zal deze hier ook eerder beperkt dan vlakdekkend zijn.

2.3.2 Potentieel op kennisvermeerdering

Aan de hand van de historische bronnen kan er niet met zekerheid gezegd worden of er structuren zullen worden aangetroffen binnen het plangebied. De onderzoekslocatie wordt niet specifiek bij naam vermeld in de historische bronnen. Op basis van de bodemkundige en cartografische gegevens lijkt het archeologisch potentieel groot. De landschappelijke positie, de weergave van bewoning op historisch

³² Projectvereniging Bie 2015.

kaartmateriaal (Ferrariskaart) en de nabijheid van enkele sites met walgracht, maken het projectgebied interessant voor verder onderzoek.

2.3.3 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

In opdracht van Hectaar NV zal in Moorslede een verkaveling gerealiseerd worden, waarbij de bestaande industriegebouwen en bijhorende geasfalteerde parkeergelegenheid aan de Nieuwstraat worden gesloopt. Vermoedelijk wordt na de sloop wegenis aangelegd en worden eveneens graafwerkzaamheden uitgevoerd ten behoeve van de aanleg of vervanging van nutsleidingen. Hierbij worden eventueel in het plangebied aanwezige archeologische waarden onherroepelijk vernietigd door de graafwerkzaamheden.

Aan de hand van de historische bronnen kan niet met zekerheid gezegd worden of er structuren zullen aangetroffen worden binnen het onderzoeksterrein. De bodemkundige en cartografische gegevens daarentegen laten vermoeden dat het plangebied reeds vanaf de 18^e eeuw en/of vroeger in gebruik is geweest. Op basis van de uitgevoerde bureaustudie wordt door BAAC Vlaanderen bvba een vooronderzoek met ingreep in de bodem geadviseerd. De desktopstudie heeft aangetoond dat de bodem mogelijks deels verstoord of afgegraven is. Dit betekent daarentegen niet dat het plangebied niet in aanmerking komt voor het aantreffen van archeologische sporen, aangezien de mate van verstoring nog niet in kaart is gebracht. Om de eigenaar nodeloos te belasten met een gefaseerd vooronderzoek, wordt geadviseerd het onderzoek uit te voeren wanneer de totaliteit van de oppervlakte van het plangebied beschikbaar is voor archeologisch onderzoek (d.i. na de sloop van de huidige bebouwing).

Het is belangrijk om zekerheid te hebben over de aanwezigheid van historische bewoning en menselijke activiteit binnen het plangebied. Dit kan enkel door middel van een bodemonderzoek van het terrein. Indien bij een onderzoek blijkt dat er sporen aanwezig zijn, kan, wanneer de archeologische waarden in kwestie daartoe aanleiding geven, in de verwerking van de resultaten van het vooronderzoek een definitieve opgraving worden geadviseerd. Indien blijkt dat de resultaten van het onderzoek minder zijn dan verwacht, bestaat de kans op (gedeeltelijke) vrijgave van het terrein.

2.3.4 Samenvatting voor (niet-)gespecialiseerd publiek

Naar aanleiding van de geplande verkaveling heeft BAAC Vlaanderen bvba in opdracht van Hectaar NV een bureauonderzoek opgemaakt. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen die qua omvang een directe bedreiging betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat de kans groot is op het aantreffen van intacte archeologische waarden, ondanks het feit dat het onderzoeksgebied gedeeltelijk bebouwd is. De geplande bouwwerkzaamheden en de daarmee gepaard gaande graafwerken zullen deze eventueel aanwezige waarden onherroepelijk vernietigen. De verwachte archeologische waarden binnen het plangebied zijn onder andere perceelsgreppels, bewoning en restanten van menselijke aanwezigheid uit de steentijd tot middeleeuwen/Nieuwe en Nieuwste Tijd, relictten uit WOI...

Om zekerheid te krijgen over de eventuele aanwezigheid van archeologische waarden binnen het plangebied wordt voorgesteld om een vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven uit te voeren. Tijdens dit onderzoek zal er rekening gehouden worden met de mogelijke aanwezigheid van sporen uit alle archeologische perioden.

3 Lijst met figuren

Figuur 1: Situering van het plangebied (in het rood) op de topografische kaart (AGIV 2016)	1
Figuur 2: Situering van het plangebied (in het rood) op de kadastrale kaart (AGIV 2016)	2
Figuur 3: Orthofoto met aanduiding van verstoringen (in het geel) binnen het plangebied (AGIV 2016)	3
Figuur 4: doorsnede hangar uit 1963 (bron: analoog plan gemeentearchief Moorslede)	4
Figuur 5: doorsnede hangar uit 1965 (bron: analoog plan gemeentearchief Moorslede)	4
Figuur 6: doorsnede van de hangar uit 1988 (bron: analoog plan gemeentearchief Moorslede)	4
Figuur 7: Plot van de geplande verkaveling (in het rood) op een orthofoto (BAAC BVBA)	7
Figuur 8: Verkavelingsplan (Hectaar NV)	8
Figuur 9: Hoogteverloop binnen het plangebied (AGIV 2016)	11
Figuur 10: Situering van het plangebied (in het rood) op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (AGIV 2016)	12
Figuur 11: Situering van het plangebied (in het rood) op de tertiairgeologische kaart	13
Figuur 12: Situering van het plangebied (in het rood) op de quartairgeologische kaart (schaal 1:200.000)	14
Figuur 13: Situering van het plangebied (in het rood) op de quartairgeologische kaart (schaal 1:50.000)	15
Figuur 14: Situering van het plangebied (in het rood) op de bodemkaart van Vlaanderen	16
Figuur 15: Situering van het plangebied (in het rood) op de bodemerosiekaart van Vlaanderen	16
Figuur 16: Situering van het plangebied (in het rood) op de bodemgebruikskaart van Vlaanderen ...	17
Figuur 17: Klooster 'Ten Bunderen' in ruïnes, 1918	18
Figuur 18: Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (in het rood)	19
Figuur 19: Poppkaart met aanduiding van het plangebied (in het rood)	20
Figuur 20: Vandermaelenkaart uit 1854 met aanduiding van het plangebied (in het rood)	21
Figuur 21: CAI-kaart met aanduiding van het plangebied (in het rood) en de archeologische vindplaatsen in de omgeving	22

4 Lijst met tabellen

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied	21
---	----

5 Bibliografie

- AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2014a: *Kleurenorthofoto's* [online], <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 16 juni 2016).
- ANONIEM, 2015. De Zusters van O.L.V. Ten Bunderen [online], <http://www.tenbunderen.be> (geraadpleegd op 17 juni 2016).
- BOGEMANS F., 2007. *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart, kaartblad 29 Kortrijk*, Brussel: Vrije Universiteit Brussel.
- BOGEMANS F. 2005: *Technisch verslag bij de opmaak van de Quartairgeologische overzichtskaart van Vlaanderen*, Vlaamse overheid Dienst Natuurlijke Rijkdommen, Vrije Universiteit Brussel.
- CENTRAAL ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS 2016: *CAI Databank* [online], (geraadpleegd op 16 juni 2016).
- DE GEYTER G., 2001. *Toelichting bij de geologische kaart van België, Vlaams gewest, kaartblad 27-28-36 Proven-leper-Ploegsteert 1:50000*, Brussel: Belgische Geologische Dienst.
- DE SEYN E., 1934. *Geschied- en aardrijkskundig woordenboek der Belgische gemeenten*, Turnhout: Uitgaven Brepols.
- DOV VLAANDEREN 2016: *Databank Ondergrond Vlaanderen, bodemkaarten, geologische kaarten* [online], <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html> (geraadpleegd op 6 juni 2016).
- GEOPUNT VLAANDEREN 2014: *Kaart van Vandermaelen (1846-1854)* [online], <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 16 juni 2016).
- INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2016: *Moorslede. Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed* [online], (geraadpleegd op 12 februari 2016).
- MATTHIJS J., 2002. *Toelichting bij de quartairgeologische kaart, kaartblad 27-28-36, Proven-leper-Ploegsteert*, Linden-Lubbeek: Geological Service Company bvba.
- PROJECTVERENIGING BIE, 2015. *Patria Moorslede, archeologisch onderzoek* [online], <http://www.bieradar.be> (geraadpleegd op 17 juni 2016).
- VAN RANST E., SYS C., 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20000)*, Gent: Laboratorium voor Bodemkunde.